

TED ANKARA KOLEJİ VAKFI ÖZEL LİSESİ

TÜRKÇE A DERSİ

UZUN TEZİ

KÜLTÜREL ÇEŞİTLİLİK İÇİNDE BİR UYUMSUZ

Rehber Öğretmen: Işıl Çırakoğlu

Öğrencinin Adı: Su Naz

Öğrencinin Soyadı: Mutlu

IB Diploma Numarası: 001129-0012

Sözcük Sayısı: 3637

Araştırma Konusu: Buket Uzuner'in Uyumsuz Defne Kaman'ın Maceraları: Su adlı yapıtında kültürel farklılıkların yansıtılmasında sembollerin işlevi

ÖZ (ABSTRACT)

Buket Uzuner'in Uyumsuz Defne Kaman'ın Maceralı-SU adlı yapıtında ele alınan asıl konu, yapıt içerisinde kültürel farklılıkların yansıtılmasında kullanılmakta olan sembollerin işlevleridir. Yapıtta olay örgüsünü biçimlendiren, Şaman inancı, mezhepsel farklılıklar ve diğer dünya görüşlerinin yarattığı farklılıklardır. Ülkemizin olumsuz yönde değişen değer yargıları içerisinde yaşayan ancak bu değer yargılarına tutunmadan yaşayan metin figürleri, bu yapıtta "uyumsuz" ya da farklı olarak nitelendirilmeleriyle öne çıkmaktadır. Yazarın bu farklılığı, uyumsuzlukları figürleri üzerine yüklediği sembolik değerler aracılığıyla yansıttığı, olay örgüsünde çatışma yaratan durumları da gelenekler aracılığıyla sağlamamaktadır. Yapıtta çok fazla sembol kullanılmasına rağmen bu incelemede semboller, özel adları sayıların ve renklerin sembolik anlamları ile sınırlandırılmış ve bunların metindeki ana sorunsalla ilişkisi kurulmaya çalışılmıştır. Bu semboller yapıttaki merkez olay olan "kayıp odak figürün bulunması"na da yardımcı olmakta, anahtar işlevi görmektedir. Defne Kaman'ın bulunması yardım etmiş olan diğer etken ise Kutadgu Bilig ve Su Kitabı'dır. Kutadgu Bilig'in yapıt içerisinde kullanılması, yazarın bu yapıt içerisinde metinlerarasılık yöntemine başvurduğunu göstermektedir. Zaman zaman kurgusal değil de didaktik bir yapıt olduğu düşüncesini uyandıran bu yapıtta sembollerin okurun zihninde yaratılmak istene şablonları belirginleştirme, okurun dünya görüşleri arasındaki farklılıkları ayırt edebilmesini sağlama amacına hizmet ettiği görülmüştür. Ayrıca kültürel farklılıkların zenginlik yaratmak kadar uyumsuzluklara da yol açabildiği bu nedenle ayakları üstünde duran, hümanist, Defne Kaman'ın içinde yaşadığı çevrede uyumsuz olarak nitelendirildiği de anlaşılmıştır.

Sözcük Sayısı: 209

İÇİNDEKİLER

I.GİRİŞ.....	3
II.GELİŞME: Kültürel Farklılıkların Yansıtılmasında Özel Adların, Sayıların birer sembol olarak işlevi.....	5
II.I Yapıtta Özel Adlara Yüklenen Sembolik Anlamaların İşlevi.....	5
II.II. Sayıların Sembolik İşlevi.....	12
II.III. Renklerin Sembolik İşlevi.....	13
III.SONUÇ.....	16
KAYNAKÇA.....	18

Araştırma Konusu: Buket Uzuner'in Uyumsuz Defne Kaman'ın Maceraları: Su adlı yapıtında kültürel farklılıkların yansıtılmasında sembollerin işlevi

I.GİRİŞ

Bu tez çalışmasında incelenmek üzere Buket Uzuner'in Uyumsuz Defne Kaman'ın Maceraları: Su adlı yapıtının seçilmesinde temel etken, yapıtın Türklerin eski inançlarına dayalı olması ve mitolojik öğeler içermesidir. Polisiye roman türünde olması nedeniyle olay örgüsünün dinamik olması, ülkemizin gündeminde olan pek çok toplumsal konuyla ilgili eleştirel ve bilgilendirici bir anlatımın olması ve yazarın tarihsel süreç içerisinde Türk toplumunda değişen değerler zincirini sunması da yapıtın belirlenmesinde etkili olmuştur. Yazarın yapıtta özel adlardan sayılara, mitolojik unsurlara kadar pek çok kavrama sembolik anlamlar yüklemesi, inanç özgürlüğü, çevre sorunları, kadın ve çocuk istismarı gibi konulara odak figürü aracılığıyla eğilmesi romanla ilgili araştırma konusunun belirlenmesini kolaylaştırmıştır. Buna göre kültürel farklılıkların yansıtılmasında sembollerin işlevi araştırma konusu olarak belirlenmiştir. Buket Uzuner'in yapıtları ile ilgili çok sayıda akademik çalışma yapıldığı,¹A son yıllarda bu akademik çalışmaların ekoeleştiri adı verilen bir yöntemle ilişkilendirildiği, yapılan ikincil kaynak taramalarında görülmüştür.² Ayrıca bloglarda, yazarla yapılan röportajlarda, gazetelerin, dergilerin kitap tanıtım sayfalarında da çokça değerlendirme yazısı bulunmakta ve bu çalışmalarda da daha çok şamanist öğeler, toplumsal sorunlar ve yazarın kullandığı semboller ile ilgili eleştiriler yer almaktadır. Yapıtın çok farklı okumalara imkân vermesi nedeniyle bu tez çalışmasında simgelerin işlevi değerlendirilirken özel adlarla, sayılarla ve renklerle ilgili sınırlama yapılması ve bunların yapıttaki kültürel zenginlik ve farklarla ilişkilendirilmesi planlanmaktadır.

¹ <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>

²

http://www.academia.edu/11798653/Buket_Uzunerin_Uyumsuz_Defne_Kaman%C4%B1n_Maceralar%C4%B1_Su_Roman%C4%B1na_Ekoele%C5%9Ftiri_ve_Ekofeminizm_Penceresinden_Bak%C4%B1nC5%9F

Yapıt insan ve doğa açısından önem taşıyan konular hakkında yazılar yazan gazeteci Defne Kaman'ın bir yaz akşamında İstanbul, Kadıköy İskelesi'nden bindiği bir vapurdan inmemesi ile başlamaktadır. Defne Kaman'ın annesi, ablası ve anneannesi onun kaybolması nedeniyle karakola kayıp bildiriminde bulunmakta ve onlarla komiser Ümit Kaman ilgilenmektedir. Yıllık iznine çıkmaya hazırlanan Ümit Kaman, Defne Kaman'ın aramak için yıllık izne kendi isteği ile çıkmamaktadır ve arkadaşı Sahaf Semahat ile kayıp Defne Kaman'ı aramaya başlamaktadırlar. Ümit Kaman ve Sahaf Semahat, kaybolan Defne Kaman'ı ararken kendilerini tuhaf olaylar, semboller ve ipuçları içinde bulurlar. Bu ipuçları figürlere 'Kutadgu Bilig'den ve Defne Kaman tarafından yazılan 'SU Kitabı'ndan iletilmiştir. Bu iki figüre gelen ipuçları Defne Kaman'ı bulmalarına yardımcı olurken bu ipuçların gelmesi ise Defne Kaman'ın çevresi tarafından uyumsuz adıyla nitelenmesi ile ilgilidir. Bunun sebebi ise ipuçları bırakan kişinin de Defne Kaman olması ve bunları bıraktığı sırada kayıp olmasıdır. İşte bu, olaydan sonra olaya dâhil olan kişilerin "uyumsuz" tanımını kime ve neye göre yaptıkları sorusunu ortaya çıkarmaktadır. Yapıttaki figürlerin her birinin yetişme koşulları, kemikleşmiş yaşam algıları bu nitelemenin yapılmasında etkili olmakta hem de Defne'nin kaybolmasıyla ilgili sırra ulaşabilmesine ışık tutmaktadır. Bu tez çalışmasında kişilerin özelliklerini yansıtan özel adlarının sembolik anlamlarının öncelikli olarak değerlendirilmek istenmesinin nedeni budur. Yapıttaki olaylar kaybolan kişinin bulunmasına dayandırıldığı için, sırrı çözecek yapıtlar ve kullanılan sayılar da anlam kazanmaktadır. Buna bağlı olarak adların, yapıtların ve sayıların işlevinin sırrı çözmeye ve kültürel yapıyla ilişkisinin ne olduğu bu tezde ayrıntılı olarak değerlendirilmeye çalışılacaktır.

II. GELİŞME KÜLTÜREL DEĞERLERİN ÖZEL ADLARIN VE SAYILARIN BİRER SEMBOL OLARAK İŞLEVİ

II.I Yapıtta Özel Adlara Yüklenen Sembolik Anlamların İşlevi

Buket Uzuner'in Uyumsuz Defne Kaman'ın Maceraları: Su adlı yapıtı, Türk kültürünün köklerine inmekte ve doğanın dört temel ögesi olan su, hava, toprak ve ateş etrafında oluşturulduğu bilinen dörtlemenin ilkinin oluşturmaktadır. Roman, Türk kültürünün Şamanist özelliklerini günümüze taşımakta ve yitirilen değerlere ayna tutmaktadır. Türk kültürünün şamanizmden bu yana farklı kültürlerden beslenmesi, kültürel çeşitlilik ortaya çıkarmış ve bu çeşitlilik romandaki figürler ve özel yapıt adları üzerinden yansıtılmıştır.

Yapıtta, kültürel farklılığın yansıtılmasında öncelikle, yazar tarafından seçilen roman figürlerinin özel adlarının sembolik işlevleri kullanılmıştır. Bu figürlerden ilki, yapıttaki anneanne figürü Umay Bayülgen'dir. Türk mitolojisinde şifacı olarak nitelen Umay Ana, büyü yapabilen, doğayı korumakla görevli, ortak bilge ninedir. Bu mitolojik anlam, romana da Umay Bayülgen'in emekli bir eczacı olarak kurgulanmasıyla taşınmıştır. Umay Bayülgen'in evlenmeden önceki soyadının "otacı" olması da bu anlamda tesadüfi değildir. Şifacılığı bir aile geleneği olarak sürdürdüğünü belirten Umay Bayülgen, romanın odak figürü olan torunu Defne'nin de ilk rol modelidir: "*Kamdi, otacıydı, bilgeydi, ozandı, şifacıydı, masalcıydı, sağduyuydu, tabiat anaydı, o basiret gözü(..)dür.* (131) Roman kurgusunun Defne'nin bir vapura binerek ortadan kaybolması ile başlatılması sonucunda oluşan kargaşanın çözülmesinde ve Defne'nin bulunmasında etkili figürlerden birisi olan Umay Bayülgen, romandaki diğer figürlerle de etkileşim içerisinde olan ve okurun, yaşam görüşlerinin farklılığı konusunda kesin sınırlar çizmede yardımcı olma işlevine de sahiptir. Umay Bayülgen, yetmişli yaşlarda olmasına rağmen beyaz saçlarını iki yanından saç örgüsü yapan ve uçlarında boncuklarla bağlayan, dinç ve sağlıklı görünen;

yaşıtlarından farklı algılanan bir figürdür. Kızılderli giysilerine benzeyen püsküllü, keten giysileri de onun sıra dışı bir kadın olarak algılanmasına neden olmaktadır. Konuşmasından bilgili, görgülü bir insan olduğu anlaşılan Umay'ın eşinin vefat etmiş eşi Korkut Bayülgen'in de doktor olduğu belirtilmektedir. Bu Korkut adı da yazar tarafından bilinçli seçilmiş, Dede Korkut öykülerindeki sorun çözen, Oğuz'un bilge kişisi olarak bilinen, akli temsil eden Dede Korkut'a analogi yaratmak için kurgulanmıştır. Ailenin sosyo-ekonomik açıdan üst sınıfa ait olması, giyiniş ve ifade tarzlarında sadelik, gösteriştan uzaklık şeklinde kendini göstermektedir. Sıra dışı tarzıyla ilk görüşte tedirginlik uyandıran Umay Bayülgen'in, torununun kaybolduğunu haber vermek üzere başvurduğu Komiser Ümit, ondan önceleri hoşlanmamıştır. Onun fiziksel görünümüyle ilgili ayrıntılı bilgileri veren de onu tanımlamaya ve anlamaya çalışarak tedirginliğini yenmeye çalışan Komiser Ümit'tir. Komiserde tedirginlik yaratan, yalnızca kadının fiziksel görünümündeki sıra dışılık değil, ilk görüşte farkına vardığı metafizik güçleridir. Bu güçlerden ilki, komiserin telefonunun çalmasıyla arayan kişinin annesi olduğunu söyleyiveren Umay Bayülgen'in akıl okuma yetisi ve sezgilerinin güçlülüğünün yarattığı öngörüsüdür. Yapıtta bu yaşlı kadının sık sık riyaya; istihareye yattığı, rüya gördüğünü değil, rüyanın kendisine geldiğini söylemesi, gaipten haber aldığını söylemesi onun bu yönünü destekler. Etrafını kısa sürede etkisi altına alabilen idealize edilmiş bir figür olan Umay Bayülgen, torununun aranması sürecinde görüştüğü Sahaf Semahat de de kendisiyle ilgili önce kuşkulu sonra sağlam bir imge oluşturmuştur:

"(...)yaşlı kadının tuhaf dış görünüşü, özgüvenli duruşu ve insanı yoran yaşama sevinciyle (...) sadece genç kızlara özgü bir tür huzurluğun pırlantısıyla eğlenceli, yaşsız ve karizmatik olduğunu düşündü. O hem gıcık hem şekerdi. O, karabiber gibiydi. Acısı ve kokusu güzel, hayata kattığı lezzet bir kez keşfedildikten sonra aranıp özlenen bir biber! (190)

Umay Bayülgen'in idealize edilmiş bir bilge figürü olması, kimi zaman onun başkalarının bilgi ve görgü düzeyini hafife almasına neden olabilmektedir. Sahaf Semahat'la Yunus peygamber kıssâsı üzerine yaptıkları sohbet, Semahat'ın duraksamasından, "kıssâ"nın ne olduğunu bilmediğini düşünmesi ve

hemen açıklama yapması, bunun örneklerindedir; oysa Semahat, mesleğinin de etkisiyle çok okuyan ve mitolojiye, dinler tarihine meraklı bir kadındır. Hangi dine bağlı olduğu açıkça belirtilmeyen, Şaman olduğu vurgusu, eczacılık, metafizik güçlere sahip olma, bilgelik ve dış görünüm açısından fazlasıyla vurgulanan Umay Bayülgen, “*sütkardeşlerin evlenmesinde, sakınca olmadığını* (240) belirtmesiyle Müslüman çoğunluğa uymamaktadır. Umay Bayülgen, tensel, duyuşsal, düşünsel tüm özellikleriyle Şaman kültürünün bedene bürünmüş temsilcisidir.

Romanın odak figürü Defne Kaman, romanda otuz altı yaşında, boşanmış, çocuksuz, orta boylu, uzun kıvılcı saçlı, çilli, yeşil gözlü, kadın sorunları, çocuk gelinler, hayvan ve doğa haklarına duyarlı bir gazeteci olarak tanıtılmaktadır. Defne'nin eşi Dağhan, Defne'nin evlenmesinden kısa süre önce kaybolarak Budistlere karışmıştır. Defne'nin evliliğinden çok, evlenme kararı alma gerekçesi Defne'yi tanımak için önem taşımaktadır. Burada da bir sembol olarak şeftali öne çıkmaktadır. Defne, hayatın anlamını aramakta, toplumsal sorunlara kafa yormaktadır; şeftali “*hayatı öğreten bir meyvedir, (...) çekirdeği de bir şeftalinin annesi olma potansiyeli taşır* (236-237)” diyen Defne, bu anlamı bilmeyen çocukluk arkadaşı Timur'la evlenmek yerine Dağhan'ı eş olarak seçmiştir. Defne, anlaşılabilceği gibi sorgulayan, görünenin arkasındaki anlamlara ulaşmaya çalışan, derinlikli bir karakter olarak çizilmiştir. Defne'nin karaktere ad olarak seçilmesi bile, onun ilerde farklı biri olacağına, bu farklılığıyla da uyum sorunları yaşayabileceğine dair ipucu taşımaktadır. Defne'ye bu adın verilmesinde anneannesi Umay Bayülgen etkili olmuştur: “*Kızım Ayten, hamileliğinin son ayındayken rüyamda Defne ile Apollon'u gördüm. Yunan mitolojisinde Defne, kendisine tecavüz etmeye çalışan yarı-tanrı Apollon'dan kaçabilmek için ağaca dönüşür ya, benim rüyamdaki Defne, tam tersine kendini kovalayan Apollon'u ağaca dönüştürüyor ve sonra kendisi ormanda özgürce mutlu yaşıyordu!*” (193)

Defne, anılarını kaleme aldığı SU kitabında yazdıklarından anlaşıldığı kadarıyla babasız büyümüş, annesi ve ablası tarafından sevilmemiş, anneannesiyle dedesinin gözetiminde yetişmiştir. Hayat Ağacı, Suya Düşen Dolunay, Hakan Oğlu Kartal, Kuğu olan Prenses, Yer Altı Ejderi Erlik Bey, On Bin Bacaklı

Arı Kraliçesi, Şahmeran gibi Türk kültürünün motiflerini içeren hikâyeleri anneannesinden dinleyerek öğrenen Defne, kendi okuma serüvenini de bu geleneksel çerçevede içinde sürdürmeyi tercih etmiştir. Evliya Çelebi Seyahatnamesi, Manas Destanı bu okumalarının örneklerinden yalnızca ikisidir. Anneannesinin Defne ile oynadığı ve Bilgini Mutluluk İçin Kullan adını verdikleri oyun da Defne'nin kişiliğinin biçimlenmesinde önemi etkiye sahiptir: *“BKM oyunu aslında toplumdaki farklı, özürlü veya özel yetenekli bir çocuğu kuralcı, otoriter gözlerden koruyarak kendi yolunda gelişmesinin yolunu açmak için kurgulanmış mükemmel bir oyundur ve Kamlık için gereklidir.”* (121) Anlaşılacağı üzere, Defne bizzat anneanesi tarafından biçimlendirilmiş, Türk kültürünün eski motiflerini içselleştirmiş ama modern toplumda yaşamakta olan bir kadındır. Onun içinde yaşadığı İstanbul uzamındaki çok kültürlü yapının yarattığı özgürlüklere rağmen büyüdükçe uyumsuz olmasını altında yatan kişiliğindeki bu geleneksel izlerdir. Bu uyumsuzluk, kendini sık sık gösteren kayboluşlarla dışa vurulmaktadır. Bu özelliğini bilen anneanesi onun şekil değiştirerek birden ortaya çıkması durumundan hareketle ona hilal sözcüğünü çağrıştıran “ayçöreği” takma adını uygun görmüştür. Ayrıca yapıtta, *“gereken yerden, gerektiği zaman haber almak gibi mârifet ve melekeleri, pek türlü hünerleri vardır”* (10), *“anneanesi gibi bakarak insanın içini okuyormuş etkisi yapan gözleri”*(35) sözlerinden anlaşılacağı üzere Defne'nin altıncı hissinin güçlü olduğu da hissettirilmektedir

Defne, Tanrıçalardan kendisine yüklenen özellikleriyle fazlasıyla insancıl, vicdanlı bir karakter olarak okura tanıtılmaktadır: *“Sayısı çok azalan, sahici, vicdanlı, muhabir gazetecilerdendir. Çevre katliamları, sağlık ticareti, kaçakçılık, çocuk ve kadın tacizleri, namus cinayetleri gibi çok önemli konuları didik didik araştır(maktadır)* (47). Onun bu yönü, ablası tarafından kendisi gibi uyumsuz kişilerle ilgilenmekten hoşlanmakla açıklansa da aslında o yetiştiriliş tarzıyla kendisini canlara adanmış, bir tür kurtarıcılığa soyunmuş bir “Tanrıça”dır. Ne var ki toplumda yaygın olan suç niteliği taşıyan olaylar hakkında korkusuzca yazıp çizmesi, toplumda onu bir kahraman yapmamakta, gereksiz, sonuca ulaşamayacak bir çaba olarak nitelenmekte; dolayısıyla akıntıya kürek çektiğini fark eden Defne'nin

tüm mücadelesi, anlamsız bir çabaya dönüşmektedir: “*Uyumsuz*” bir kadındır Defne Kaman. *Özel yaşamında da, mesleğinde de... Eyvallahı yoktur. "Sivri dilli ve hükûmetin dikine giden biridir"* (137)

Yapıtta odak figür Defne aracılığıyla eleştirel bir tutumla yansıtılan tüm toplumsal sorunlar, yazarın didaktik bir yaklaşım sergilediği ve kurgudan çok düşünce yazısı yazdığı izlenimini uyandırmaktadır. Defne'nin iç dünyasına inilmesini sağlayan SU kitabı olarak bilinen Defne'nin günlükleridir. Bu da yapıtta otobiyografik, çevreci bir yaklaşımın olduğunu doğrulamaktadır. Ayrıca yazarın “kurtarıcı ve bu yüzden uyumsuz” niteliği yüklediği Defne Kaman'ın günlüğünün adı yine önemli bir semboldür. Türklerin evren algısında su, varlıkların özüdür. Bu Yaratılış Destanında belirtilmektedir. Türk mitolojisinde canlıların sudan türediğini belirtmekle birlikte dünyanın sonunun da sudan geleceği kabul görmektedir. Bolluk, bereket, hayat kaynağı anlamlarıyla su, Defne Kaman'ın kişiliğinin yansımalarını ona göstermekte, Defne kendi kendisiyle Su kitabına bakarak yüzleşmektedir. Yapıtta Defne'ye bilgeliği, kurtarıcılığa soyunması, çok fazla toplumsal sorunla ilgilenmesi nedeniyle Tanrısal mitolojik figür, “suya” günlük olarak her şeyi değiştirip dönüştüren doğa unsuru olma anlamı yüklenmiştir.

Yapıtta Defne'nin kaybolmasıyla ortaya çıkan, yapıtın polisiye roman olduğunu vurgulayan Komiser Haydar Kaman da romanda kültürel farklılığıyla dikkat çekmektedir. Öğretmen emeklisi bir babayla ev kadını bir annenin çocuğu olan Kaman, orta sınıfa mensuptur. Aile tipik Türk ailesi özelliklerini yansıtmaktadır. Polisiye roman okumaya meraklı Kaman'ın meslek seçiminde de bu özelliği etkili olmuştur. Onun leitemotif olarak kullanılan belirgin özelliği, Atatürk'e olan hayranlığıdır. Duvardaki Atatürk resmi yapıtta bu figürle özdeşleşmiş bir semboldür. Atatürk'ün “*içinde bulunduğu zor koşullara rağmen sonuna kadar dimdik mücadele ettiğini ve kazandığını*” (6) bilmek Kaman'a güç katmaktadır. Atatürk'ü bir örnek olarak almakla birlikte, geleneksel erkek egemen kültürün kalıplarıyla yetişen Kaman, kadınlar konusunda kalıplaşmış yargılara sahiptir. Defne'nin anneannesi Umay Bayülgen'in sıra dışı duruşu, “*(...) kendine güveni, hayata bağlılığı ve zekâsı*” (17) bu nedenle onu tedirgin etmiştir. Bu kalıp yargılar, dinsel engellerden değil, kapalı bir aile yapısı içinde olmasından ve deneyim eksikliğinden

kaynaklanmaktadır. Komiser Alevidir ve bu mezhebin çağrıştırdığı hoşgörü kavramı onda mevcuttur. Komiser âşık olduğu Tasvir adındaki Sünni genç kızla evlenmesine mezhep farkının gösterilmesini anlayamamıştır; çünkü ona dinlerin insanların ayrıştırılması için değil, birleştirmesi için gönderildiği düşüncesiyle yetiştirilmiştir. Komiserin adlarından birinin Haydar diğeri Ali olması, Alevi kültürüne gönderme için seçilmiş birer semboldür aslında. Herkese “can” diye seslenen, yemin verirken “*Allah’ın Ali’nin aşkına*”(242) sözlerini kullanan, güç durumlarda “*erenleri anan*” (221) Kaman, bir karakterden çok bir tip olarak nitelendirilebilir. Komiser, hoşgörüsüne, yardımseverliğine rağmen, sevdiği kadına ulaşmakta güçlük çektiği için kültürel engellerin acısını yaşamış ve majör depresyon teşhisi konularak toplum dışına itilmiş bir insandır. Tasvir’e kavuşmayı eninde sonunda başarsa da bu evliliği güçleştiren ailesine karşı bir tepki geliştirmiş, içine kapanmış, yalnız bir hayat sürmeyi tercih etmiştir. Onun, tatile gitme planı içindeyken vazgeçmesi ve Defne Kaman olayı ile ilgilenmesi, bilinçli olarak bilemese de mutlulukla ilgili sorgulamalarından kaynaklanmaktadır. Kaman, içten içe bu sırrı çözerse kendi mutsuzluğunu da aşacağını düşünmüştür. Yazar tarafından akrabalık bağı olmamasına rağmen Defne’nin de komiserin de Kaman soyadını taşımasının nedeni belki de bu iki uyumsuzun taşıdığı duygudaşlıktır: “*Neden? Bilmiyorum, belki de onu bulmak benim birine karşı -kime?- gönül borcumdur?*” (134)

Romanda gerçeküstü unsurların kimi zaman Ali Haydar Kaman üzerinden verildiği de görülmektedir. Defne’nin arandıktan sonra ‘su’da olduğunun anlaşılması üzerine Defne, komiserden kendisini bulması için yardım istemektedir. Komiserin eline, Kutadgu Bilig’den öğütler içeren kağıtlar tutuşturur. Bu durum, Şamanlıkla Aleviliğin buluşturulduğu nokta olarak değerlendirilebilirse de romanda bu durum bir başka örnekle desteklenmemektedir.

Kendisine ait küçük bir sahaf dükkânında yaşayan “*ufak tefek, dağınık, kadından çok erkeğe benzeyen, çocuksu, yarı divane görünümlü*” (32) Semahat figürünün adının önünde yer alan “sahaf” sıfatı bu figüre yazar tarafından yüklenen anlam açısından önemlidir. Kurguya Komiser tarafından dahil edilen bu

kadın, iki kedisiyle birlikte yaşamakta, hep aynı siyah giysileri giymekte olan Semahat, bir başka bilge figür olarak romana girmektedir. Sahafların büyük bir sabırla, geçmişten günümüze değer taşıyan kitaplarla ilgilenmesi, onun hem gelişmiş bir kültürü olduğunu düşündürmekte hem de onun kitaplarla gönül bağı olduğunu hissettirmektedir: “*sahaflara özgü sabırlı, derinlikli, çok kültürlü, kitap kurdu, dini imanı para olan dünyanın dışında kalan dervişliği*” (32-33) ile Semahat yine günün, maddiyata, ranta odaklı yaşam algısından uzaktır. Semahat, masumiyetini kaybetmemiş, akıl işi sayılabilir işlerden elini eteğini çekmiş, insana yaşama enerjisi veren bir kadındır ve yazar onu betimlerken çocuksu yönünü, sesinin bir genç kız sesine benzeyişini öne çıkarmıştır. Titiz, sıcakkanlı bir kadın olan Semahat’ın en büyük korkusu kalp kırmak ya da hak yemektir. Kendinden çok söz etmeyen, yanlışlıkla söz etse bile utanan Semahat, uyku bozukluğu yaşayan panik atak hastası olan duygusal açıdan yalnız bir kadındır. Nevşehir’den bilinmeyen bir nedenle İstanbul’a taşınmış, yalnız bir kadın olarak hayatta kalmak, korunmak için cinsiyetsiz bir görünüme bürünmüştür: “*İnsanlara güvensizlikten, yoğurdu üflemeyle bile yanaşmayıp, yoğurttan vazgeçen*” (172); “*kedileri dışında ne bir bekleyeni, ne de sevincini paylaşacak bir yakını*” olan (187) “*içindeki Eros’u bastırıp, kadınlığını unutan ve unutturan*” (170) Semahat dünyadan bütünüyle kopuk da değildir. İnsanları birbirlerinden uzaklaştıran düşünce ve kanunlara saygısı kalmayan bu kadın, müşterileri ve internet aracılığıyla sosyalleşmektedir. Çok okuyan ve dedektiflik ile ilgili romanlara özel merakı olan Sahaf Semahat’ın “modern çağ bilgisi” olmasını destekleyen yanı dükkânının adının “Kutlu Bilge” olması ve iki kedisinin de bu adları taşımasıdır. Burada yazar, onun kedilerine bu adları vermesinin gerekçesi yapıtta “*o da mutlu olmayı dolaylı yollardan arayan milyonlarca insan gibi bazı yol kazalarına uğramıştı. Kedilerine de bu yüzden Kutlu ve Bilgi adlarını vermişti*” (66) şeklinde açıklanmaktadır. Burada Mutluluk Veren Bilgi anlamını taşıyan Kutadgu Bilig adlı yapıta gönderme söz konusudur. En üst konumundan en alt konumdaki insana kadar herkesin yaşayışını ve toplumsal kuralları düzenleyerek toplumsal dolayısıyla da bireysel mutluluğun sağlanabileceği iddiasında olan Kutadgu Bilig, görülebileceği gibi Sahaf Semahat’ın yaşam görüşüyle örtüşmektedir. Bu bağlamda dükkânın adının, sahaflık mesleğinin, kedi adlarının birer sembol olarak kullanıldığı, hümanist dünya görüşünü yansıttığı savunulabilmektedir.

II. II SAYILARIN SEMBOLİK İŞLEVİ

Yapıt içerisinde sayıların da Şaman inancına göre anlamı bulunmaktadır. Sayılar içerisinde üç, dokuz ve kırk sayıları Şaman inancı için önemli sayılardandır. Yazar sayıların önemini Umay Bayülgen üzerinden aktarmaktadır.

“Üç sayısını hatırla Semahat!” dedi merdivenleri inerken. ‘ Kadim Kamanlığımızda: ‘karın – rahim - zar’, İslamiyet’te Allah’ın üç adı: ‘Rab - Rahman - Rahim’, Hristiyanlık’ta: ‘baba – oğul –kutsal ruh’tur. Manas’ta üç yiğitler: ‘Manas – Semetey - Seytek’ ile üç peri kızının üç Koşay’ını anlatır. Ve elbette Türkler için her şeyin sonunda gökten mutlaka üç elma düşer! Üç! SU Kitabı’nda üçlü sayfaları aramalısın Evladım!’’ (207).

Umay Bayülgen’in bu sözleriyle Sahaf Semahat’e hem Şaman inancı için önemli olan üç sayısını vurgulamıştır hem de Defne’nin bulunmasına yardımcı olmuştur. Üç sayısının önemini Şaman inancının etkisiyle büyümüş olan Defne Kaman’da bilmektedir. Bu sebep ile kaybolduğu süreç içerisinde Ümit Kaman’a üç kere ıslak bir şekilde gözükmektedir. Aynı zamanda Defne’nin kedisinin üç ayağı olması ve adının ‘üç’ olması bu duruma verilebilecek bir örnektir. Şaman inancı için önemli olan bir diğer sayı ise dokuzdur. Dokuz sayısı Şaman inancı için olumsuzlukları ve kötülüğü temsil etmektedir. Bu Defne Kaman’ın patronu olan Cemal Dokuzoğlu’yla sorunlar yaşamamasının sebebi de budur. Cemal Dokuzoğlu, Defne Kaman’ı her ne kadar iyi birisi olarak görse de Şaman inancının geleneklerini sürdürmesi sebebiyle Defne’yi uyumsuz bulmaktadır. *“Keçi gibi inatçı, kartal kadar cesur, kısrak kadar hızlı, yunus gibi iyi kalpli, bir denizkızı gibi güzeldir ama.. işte... aslında uyumsuzun tekidir...”(282)* Aynı zamanda Defne Kaman’da Şaman inancı ile büyümüş olmanın getirisiyle Cemal Dokuzoğlu’nun soyadında bulunan ‘dokuz’ sayısının etkisini görmektedir. Kötü bir karakter olarak tanıtılarak, adında dokuz sayısının bulunmasıyla yapıtta Şaman inancının etkisi bir kez daha görülmektedir. Yapıtta Defne, kendisine yardım etmesi için Ümit Kaman’a verdiği Kutadgu Bilig şifrelerinde de dokuz sayısının kötü

olduğunu belirterek Cemal Dokuzoğlu'nda şüphelenmeleri gerektiğini belirtmektedir. “ *B:83-999: Biri söylenebilir, dokuzu yasaktır;/ Yasak sözler aslında hep fenadır.*” (278). Böylelikle Ümit Kaman, Cemal Dokuzoğlu'nun bir şeyler sakladığını düşünerek karakteri sorgulamış ve sonucunda haklı çıkmıştır. Sonuç olarak da edindiği bilgiler sayesinde Defne Kaman'ın üzerinde çalışmakta olduğu haberi bularak Defne Kaman'ın tekrardan ortaya çıkmasını sağlamaktadır.

Kırk sayısı hem Şaman inancında hem de Dede Korkut hikâyelerinde sıkça geçmektedir. Şaman inancına göreyse ruhun bedeni kırk gün sonra terk ettiği düşüncesine inanılır. Yapıtta ise kırk sayısı Defne Kaman'ın kaybolmasıyla bağdaştırılmaktadır. “ *Şimdi siz, kızınız kaybolduktan tam otuz dokuz saat karakola şahıs müracaatı yaptığınızı kabul ediyorsunuz yani?*”, “ *Hayır, otuz dokuz değil, şu an itibariyle tam tamına kırk saat sonra Evladım: kırk!*” (2). Böylelikle Umay Bayülgen kırk sayısını vurgulayarak, Şaman inancı için olan önemi vurgulamaktadır. Görüldüğü üzere, yapıtta sayılar Şaman inancı ile ilişkilendirilmekte ve yapıtta polisiye olay olan Defne Kaman'ın bulunması sırasında bu sayıların sembolik anlamları anahtar görevi görmektedir.

II.III. RENKLERİN SEMBOLİK İŞLEVİ

Yapıtta Şaman inancı için anlam taşıyan bir diğer sembol ise renklerdir. Renklerin farklı anlamları yapıt içerisinde karakterin içerisinde bulunduğu ruh durumu veya karakterin kişiliği hakkında bilgi verilmek için kullanılmaktadır. Çoğunlukla Defne Kaman, Sahaf Semahat ve Umay Bayülgen üzerinden işlenmekte olan renk sembolü içerisinde ağır basan renkler mavi, kırmızı, ak ve koyu renkler olmaktadır.

Şaman inancına göre mavi doğruluğun simgesi olmaktadır. Rüyasında Defne Kaman'ı mavi bir elbise içerisinde gören Ümit Kaman, Sahaf Semahat yardımıyla ‘ Türk Destanları ve Şamanlıkta Renkler’ adlı kitap sayesinde mavi rengin anlamını bulmaktadır. “ *Gök ile özdeş tutulduğu için saygı duyulan ve çok sevilen mavi, Türkler için doğru yönünün simgesidir. Mavi renk, dünya mitolojilerinde sık sık*

rastlanıldığı gibi, Türklerde de akıl, idrak, sağduyu, basiret, barışı sembolize eder.’’ (117) Bu anlamlar sayesinde Defne Kaman’ın kişilik özellikleri hakkında bilgi edinilebilmektedir. Bu durumun aksine koyu renklerin bulunduğu figür Sahaf Semahat olmaktadır. İstanbul’a gelmeden önce mavi rengi çok sevdiği belirtilen Sahaf Semahat, bilinmeyen sebep yüzünden İstanbul’a gelmesiyle birlikte mavi renkten uzaklaşmaktadır. Mavi renkten uzaklaşarak da Şaman inancına göre doğru yönden de uzaklaşmış olarak karanlığa yani bir boşluğa ve üzüntü içerisine düştüğü görülmektedir . ‘‘Kendisi de çocukken maviye pek düşkün olan Semahat, İstanbul’ a göçmesine neden olan olaylardan sonra hiç farkında olmadan koyu renklere bürünmüştü.’’(117)

Şaman inancında tecrübe ve yaşlılık anlamını taşıyan renk ise ak rengi olmaktadır. Bu rengin anlamı Şaman inancında ‘Ülgen’ olmakla birlikte yapıtta bu renk ‘Umay Bayülgen’ karakteri ile yansıtılmaktadır. Temizlik, bilgelik, ululuk, adalet ve yüceliğin simgesi olan ak renk yapıtta, ‘‘ Kayıp kadının anneannesi, aklaşmış uzun saçlarını ne yaşlıları gibi boyayıp fönletmiş, ne yemeni veya eşarpla bağlamış, ne de üstüne türban takmıştı. Bunun yerine, ak saçlarını küçük kızlar gibi başının iki yanından sarkan iki saç örgüsü yapmış, uçlarını boncuklarla bağlamıştı.’’ (2) sözleri Umay Bayülgen’i tanımlamak için kullanılmaktadır. Bu cümlelerle de Umay Bayülgen’in ak saçlarını saklamayarak üzerine yüklenmiş olan bilgelik ve yücelik sembolünü gururla taşımakta ve Şaman inancına bağlı olduğunu göstermektedir.

Yapıt içerisinde Defne Kaman’ı betimlemek için kullanılan bir diğer renk ise kızıldır. ‘‘ Orta boylu, uzun kızıl saçlı, çilli, yeşil gözlü, boşanmış, çocuksuz kadın.’’ (4) Şaman inancına göre kızıl rengi yüceltmek ve övmek anlamına gelmekle birlikte kutsal bir nitelik taşımaktadır. Kötü ruhları kovmasıyla bilinen kızıl renk, yapıt içerisinde Defne Kaman’ın araştırdığı haber ile ilişkilendirilebilir. Yapıtta renklerin sembolik anlamlarından, figürlerin baskın kişilik özelliklerini göstermek ve bu baskın kişilik özellikleriyle yaşadıkları çevreyle karşıtlık içerisinde olduklarını vurgulamak amacıyla yararlanıldığı görülmektedir.

III. SONUÇ

Buket Uzuner'in Uyumsuz Defne Kaman'ın Maceraları: Su adlı yapıtının kurgusu geleneklere dayandırılmakta, toplumda hala bilerek ya da bilmeyerek varlık gösteren Şaman inancına

dayandırılmaktadır. Bu inanç ve yapıtta baskın bir biçimde yer alan Alevi, Sünni kültürü ve hümanist dünya görüşü, İstanbul gibi çok kültürlü yapılarda bile zaman zaman farklılıklar doğurarak insanları toplum dışına itebilmektedir. Kültürel farklılıklar uyumsuzluk doğurabilmektedir. Bu nedenle bu yapıtta kültürel farklılıkların ne olduğu ve bu uyumsuzluğun doğurduğu odak figürün kaybolması durumu ortaya çıkmaktadır. Her iki durumun da okura yansıtılmasında semboller büyük işlev üstlenmektedir. Kültürel farklılıkların yansıtılmasında özel adlara, “farklı” kişiliklerin kişilik özelliklerini vurgulamak için renklere, kayıp odak figürün gizemini çözebilmek için sayılara yüklenen sembolik anlamlar öne kazanmaktadır.

Yapıtta kullanılan çoğu ifadenin Şaman inancında bir anlama karşılık geldiği görülmekte ve yazar tarafından özellikle seçildiği anlaşılmaktadır. Yapıtta adı geçen karakterlerden Umay Bayülgen, Korkut Bayülgen, Defne, Komiser Ali Haydar Kaman, Sahaf Semahat’in adları ya da onları niteleyen önadlar yazar tarafından bilinçli olarak; Şamanizm’i, Anadolu bilgeliğini, geleneksel değerlerle yetişmiş hümanist insanın dünya görüşünü, Alevi kültürünü yansıtmak için kullanılmaktadır. Aynı zamanda Sahaf Semahat’in adında geçmekte olan ‘Sahaf’ kelimesinin de karakter hakkında bilgi verdiği görülmekteyken, bu karakterin kedilerinin taşıdıkları adlar ise ‘ Kutadgu Bilig’e bir gönderme niteliğinde olup, yapıtın ilerleyen bölümlerinde ortaya çıkmaktadır.

Yapıt içerisinde sembolik anlamlar taşıyan diğer unsur ise sayılar olmaktadır. Şaman inancı içerisinde üç, dokuz ve kırk sayılarının önem taşıdığı Umay Bayülgen ve Defne Kaman üzerinden gösterilmekte ve bu sayıların yardımıyla da Defne Kaman’ın bulunduğu görülmektedir.

Son olarak Şaman inancına etki eden unsur ise renklerdir. Yapıtta renkler karakterlerin özelliklerini ve içerisinde buldukları ruh durumlarını göstermek için kullanılmıştır. Yapıt için seçilen renkler arasında mavi, ak, kırmızı ve koyu renkler bulunmaktadır. Her renk Şaman inancına göre farklı anlam taşıyarak, taşıdıkları anlamlara göre uygun figürlerle eşleştirilmektedir. Böylelikle kültürel farklılıkların

yansıtılmasında özel adların, sayıların ve renklerin Şaman inancındaki anlamları farklı figürler üzerinden yansıtıldığı görülmektedir. Yapıt inanç ve dünya görüşü başlıkları içerisinde Şamanizm, Alevilik ve hümanizm alt başlıklarına indirgenebilecek kültürel yelpazesıyla toplum içerisinde bu yönleriyle yaşayan kişilerin uyumsuz kalacağına ve bunun toplumdaki kaçma isteğine yol açabileceğine dikkat çekmekte, semboller bu kültürel farklılıkları yansıtmaya işlevini görmekte ve kaybın sırrına erişme işlevi taşımaktadır.

KAYNAKÇA

Uzuner, Buket. Uyumsuz Defne Kaman'ın Maceraları-SU:Roman. İstanbul: Everest, 2012

<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>

ttp://www.academia.edu/11798653/Buket_Uzunerin_Uyumsuz_Defne_Kaman%C4%B1n_Maceralar
%C4%B1_Su_Roman%C4%B1na_Ekoele%C5%9Ftiri_ve_Ekofeminizm_Penceresinden_Bak%C4%
B1%C5%9F

http://www.acikders.org.tr/pluginfile.php/2500/mod_resource/content/2/13.%20HAFTA.pdf

http://www.asosjournal.com/Makaleler/17875235_535%20Ayfer%20YILMAZ.pdf